

СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК ЛІ Ч. 21. Джерзі Сіті, Н. Дж., середа, 3-го лютого 1943. No. 21. Jersey City, N. J., Wednesday, February 3, 1943. VOL. LI

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ П'ЯТЬ ЦЕНТИВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ АМЕРИКИ. Тел. „Свобода“: ВЕрген 4-0227. — Тел. У. Н. Союзу: ВЕрген 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE! 4-0807

ПРЕЗИДЕНТ ВТАЄМНИЧУЄ КОНГРЕСОВИХ ПРОВІДНИКІВ У ВОЄННІ ТАЙНИ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвельт покликав до Білого Дому 11 визначних конгресменів і сенаторів, демократів і республіканців, що займають у конгресі передові становища, щоб поділитися з ними тайнами, що є вислідом його нарад в Касаблянці з британським прем'єром, Вінстоном Черчилем. Як легко догадатися, іде тут головню про воєнну стратегію, себто про воєнні плани на 1943 рік, бо саме це було головним предметом згаданих нарад. Присутні, вийшовши з нарад, були під сильним вражінням того, що почули, але задержали цілковиту мовчанку і не подали цікавим газетярм ні слова якихсь інформацій. Заявили, що хай сам президент скаже народовай те, що вважає за відповідне.

ВОЄННІ СИЛИ ДОСЯГНУТЬ 10 МІЛІОНІВ

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвельт дав у своїх розмовах до відчуття, що воєнні потреби не вимагатимуть армії з більше як 7,500,00 вояків. Це число буде досягнута з кінцем цього року. Разом з маринкорю і помічними силами воєнні американські сили виноситимуть в-такому випадку понад 10 мільйонів.

ЧОМУ НЕ ВИРІШЕНО СПРАВИ СПІЛЬНОЇ КОМАНДИ?

ВАШИНГТОН. — Є справа, яку дехто вважає суттєвою, коли іде про те, щоб вести далі успішну офензиву проти держав „Осі“. Це справа спільної почальної команди Аліянтів. Як виходить, цієї проблеми ні можна було вирішити в Касаблянці тому, що там не було ні Сталіна, ні Чян-Кай-шека.

ПРЕЗИДЕНТ ПРИНЯВ РЕЗИГНАЦІЮ ФЛИНА

ВАШИНГТОН. — Остаточно закінчився спір між президентом і конгресом, який миг набрати гострої форми підчас дебат у сенаті, а який повстав через назначення послом до Австралії Едварда Ж. Флина, бувшого голову Краєвого Демократичного Комітету. Президент був би потерпів через особу Флина, проти якого піднялась буря протестів. Та Флин вис резігнацію, яку президент прийняв, відофуючи його назначення з сенату.

ТЕНЕСІ КАСУЄ ВИБОРЧИЙ ПОДАТОК

НЕСВИЛ (Тенесі). — Стейтова легіслатура ухвалила закон, яким зносить виборчий податок, що існував 50 років. Рівночасно ухвалено примус виборчої реєстрації. Таким чином остало ще тільки сім стейтів, що вимагають певних оплат за право до голосовання. Це такі стейти: Вірджинія, Савт Каролайна, Джорджія, Адабама, Місісіпі Аркензо і Тексас. Через той податок відбірано досі право голосотання великій масі муриші, або використовувано їхне право для всяких виборчих надужити. Тому і піднялись з різних сторін голоси за знесення цього податку.

НЕ ДОПУСТИТИ ЯПОНЦІВ ДО ПАНУВАННЯ НА ПАЦИФІКУ!

СІДНІ (Австралія). — Що найбільше промовило до серця австралійців з того, що було обговорюване в Касаблянці? Це те, що Японія мусить бути переможена в такій спосіб, щоб уже ніколи не могла бути загрозою на Паціфіку. П панування на тім океані мусить бути знищене. Ось так мали ухвалити в Касаблянці, згідно з тим, як відчувують австралійці. Вони того переконання, що не можна ні на хвилину забувати за боротьбу на Паціфіку, бо японці можуть кожного розпочати нові напади.

НОВИЙ „АВТОМОБІЛЬ ПЕРЕМОГИ“

ВАШИНГТОН. — Предложено Бюрови Оборони і Транспорту новий модель автомобіля, призначеного для перевозу осіб, який названо „Вор Вегон Трейлер“. Вагон може помістити до 39 осіб. Замітне в тій новості те, що заощаджено великий процент гуми при нових колесах.

СПІР У ВОЄННІЙ ПРОДУКЦІЇ

ВАШИНГТОН. — Спільний підкомітет Конгресового Військового та Морського Комітету прислухався спорів між підсекретарем війни Робертом Патерсоном і Вільямом М. Джеферсом, що є Гумовим Директором. Цей останній закинув армії, що вона має повню „літтяв“, що спливають продукцію. Знову Патерсон доказував, що Джеферс поставив такі вимоги, що якщо була дана на них згода, то булаб спинила на довгі місяці продукцію високо-вартісної газоліни, як теж булаб спричинила втрату виробу 15,000 нових літаків. Джеферс пояснював, що „літтями“ назвав тих, що є на таких становищах в армії, що є цілком злишні. Він заступає програму Бейрука, що має побороти недостачу гуми. Як Патерсон так і Джеферс знають на справі й тому їхні відповіді дуже влучні, що викликає загальне зацікавлення цілою тою справою, що сама собою є незвичайно важна.

Перемога Прийде, Але Заки Буде Осягнена Коштуватиме Багато Жертв

ВАШИНГТОН. — Американські кореспонденти, що перебувають у Вашингтоні, подають з розмов з членами конгресу ось таке загальне переконання: Президент Рузвельт привіз з Касаблянки надзвичайно добрі новини. Немає найменшого сумніву, що держави „Осі“ будуть розторошені. Але, як подає сам президент, покищо треба рахуватися з тим, що ворог наносить на Атлантику при помочи субмарин поважчі втрати. І загальне воєнне положення таке, що війна може протягнутись довший час і на те треба бути приготованими. Як і треба бути готовими на великі людські жертви з нашого боку. Дотерпа по тім усім прийде повна перемога. Ось так думають у конгресі.

„ВІЛЬНІ ФРАНЦУЗИ“ АПЕЛЮЮТЬ ДО АМЕРИКАНЦІВ

ВАШИНГТОН. — З боку „Вільних Французів“ проголошують два письма, одержані з Північної Африки з підписами, що є з ген. де Голем. У тих письмах нарікається на режим у Північній Африці за те, що він не випускає на волю французів, що були арештовані за про-адіянтський сепаратизм та були противниками того, щоб нацисти захоплювали в Африці вплив і владу. Далі кажеться, що в Північній Африці далі саботажується справа розбудови французької армії. В письмах апелюють до американського громадянства, щоб воно вплинуло на зміну ось таких відносин.

КИТАЙ ПЕРЕД ЕКОНОМІЧНОЮ КАТАСТРОФОЮ

ФІЛДЕЛЬФІЯ. — Пані Ведингтон Ку, дружина китайського амбасадора до Великої Британії, заявила, що Китай готов незабаром знайтися в такому виселенні, що не зможе далі стати Японії опорю. Вона благає помічи. Каже, що досі йшло з „ленд-ліз“ для Китаю тільки 2%, а решта до Англії й Росії. І з тих 2% тільки четвертина доходила до Китаю.

СИЛА АМЕРИКИ В БОРОТБІ ЗА СВОБОДУ — НАЙБІЛЬША В ІСТОРІЇ

НЮ ЙОРК. — Д-р Алберто Гвані, міністер заграничних справ Уругваю, є за моральну силу в новому світовому порядку. Американська сила, каже він, що стоїть за свободу, остане в історії людства найбільшою силою, бо стоїть за любов, справедливість і цивілізацію.

Чорчил Відвідує Президента Туреччини

ЛОНДОН. — Грешмиць, що оточувала руки британського прем'єра Чорчила після конференції з президентом Рузвельтом у Касаблянці, виносила офіційна заява уряду, що Чорчил був на побаченні з турецьким президентом Ісметом Іноу. Побачення відбулося в Адамі, старинному турецькому місті, положеному над рікою Сейгуном, на північ від сирійської границі. З Чорчилом приїхав на побачення величезний штаб знавців, політичних і військових.

Хоча конференція відбулася на пропозицію Чорчила, самий факт, що вона відбулася, вважають загальною ознакою, що Туреччина останється вірною союзницею Британії, а ще далі доказом, що ситуація на Середземному морю основно змінилася, очевидно на користь Аліянтів. Конференція відбулася в порозумінні з президентом Рузвельтом. Про свій намір відбути конференцію Чорчил повідомив теж Сталіна, а після конференції російський амбасадор у Лондоні подав Сталінові звіт з конференції.

На конференції обговорено питання оборони й повеєнні проблеми.

МАСЛІ НАЗИВАЄ ДЕ ГОЛЯ ВИБРАНЦЕМ ФРАНЦІЇ

ЛОНДОН. — Рене Маслі, що недавно перебрався з Франції до Англії, видав тут заяву, в котрій називає генерала де Голя вибранцем народу Франції: Мовляв, французький народ ідентифікує його з Жіродом і же від нього обєднання спротиву ворогам.

З французьких кругів подають вістку, що генерал Жіро залуєе поробити в своїм оточенні поважчі зміни, бо усунути з визначних постів людей, що лавніше співпрацювали з Віші.

МУСОЛІНІ ЩЕ ГОВОРИТЬ

БЕРН. — У своїй промові до фашистської міліції, виголошеній знагоди двадцять-ліття цієї організації „десь у центральній Італії“, Мусоліні націякував на втрату Італійської колонії в Африці, Лібії, і запевняв слухачів, що Італія ще вернеться до Африки. У відповідь на конференцію в Касаблянці, котру він називав „божевдільною, кримінальною пропагандистичною містификацією“, Мусоліні казав, що фашисти будуть далі воювати, поки зможуть володіти зброєю.

ДВА АМЕРИКАНСЬКІ НАСТУПИ В ТУНІСІ

АЛІАНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНИЙ АФРИЦІ. — Американські повзи й піхота били по сильних німецьких позиціях у провалі Фаїд, а інша американська колюмна напірала на ворога азовж дороги зо Сіди бу Зід до Макнасі, далі на полудне в центральнім Тунісі, а легкі панцирні формації старалися відрізати ворожі сили коло Сенеда, на полудневий захід від Макнасі.

Німці зробили два невдачні атаки проти британських військ коло Росба-Понт де Фага, на північний захід від Фаїд. З рухів ворога сподіваються, що він почне незадовго офензиву.

РОЗСТРІЛЮЮТЬ ПАРАШУТИСТИВ ЯК ШПИГУНІВ.

АЛІАНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНИЙ АФРИЦІ. — Ворожі літаки спустили поза аліантські лінії в Біскрі, в Алжрі, певне число парашутистів. Їх піймано й поставлено перед французький воєнний суд як шпигунів, бо хоча вони вояки, вони були одіті по цивільному. Всіх засуджено на кару смерті, а з ними двох арабів, що дали їм приміщення в своїх домах і не повідомили уряду.

По національності парашутисти були в більшості німці; три були французи, а три араби. Екзекуція відбулася публично на березі ріки коло Біскри. Розстрілові приглядалася юрба з 1,500 осіб, французів і арабів.

ПОЧИНАЮТЬ ВАЛИТИ МАРСЕЛЬ

БЕРН. — На приказ німецької влади почали 1-лютого валити дома в дільниці Старого Міста в Марселі, французькому порту на Середземному морю. Попереднього дня деяким мешканцям дільниці дозводило піти до своїх домів, аби забрати дещо зо свого майна. Дома розбивають динамітом.

Німці кажуть, що це нищення є передумовою перестройки міста за новими планами, але населення знає, що зарядження має військовий характер.

ЛІТАЮЧА ФОРТЕЦА ОСІДАЄ В ГОРОДІ

ЛОНДОН. — Коли одна американська літаюча фортеця вертала до свого майдану з недавнього рейду на нацистичну флотну базу в французькому місті Брест, три її мотори перестали працювати і їй треба було чимскорше осісти на землю. Коли великий літак снизвився до землі, лютенант, що вів літак, побачив, що літак націлюється осісти на забавовій площі, на котрій бавилися діти. Він пустив останки газоліни в одинокий працюючий мотор, підігнав літак у гору й осів на леваді серед череди овець.

РОСІЙСЬКІ ГАЗЕТИ ТІШАТЬСЯ З РЕЙДУ НА БЕРЛІН

МОСКВА. — Рейди британських бомбовиків на Берлін у саму річницю нацистичного режиму викликали в російських кругах велику радість. Всі просто газети присвячують їм статті й карикатури. Найбільше радіють з того, що через рейди мусів перервати свою промову Герінг, нацистичний міністер летництва, котрий свого часу запевняв німців, що як довго він живе, ворожі літаки не появляться на „німецькому небі“.

РОСІЙСЬКА ОФЕНЗИВА ЙДЕ ДАЛІ

ЛОНДОН. — Червона армія добилася на 45 миль від Ростова, що вважається брамою до Кавказу, та на 65 миль від Курська.

Російський комунікат подав вістку про заняття червоною армією міста Мечетинська, що лежить на половині дороги між Сальським і Ростовом. На вороніжському фронті російські війська захопили Хрінове. Попередній комунікат об'являв заняття міста Сватова, що лежить 34 милі на полудневий схід від Купяньської, в Україні, а 95 миль від Харкова. Російські війська зайшли вже 90 миль в глибину України.

СТАЛІНГРАДСЬКА АРМІЯ ВІДБУВАЄ ПАРАДУ ПЕРЕМОГИ

МОСКВА. — Російські війська Сталінограду відбули велику парадну зриводу закінчення сталінградської кампанії що тривала 22 тижні. Параду приїмали генерали Рокасовський і Чуйков.

Перед здачею маршала Павлюса, головного команданта німецьких військ у Сталінограді, німецькі летуни робили очайдушні заходи, аби скидати обложеним німцям поживу й амуніцію, але всі ці припаси попали в російські руки. Перед Павлюсом здався росіянам генерал фон Дребер, командант 297-днівій піхоти. Коли його спитався один російський полковник: „А деж ваші вояки, генерале?“ Дребер відповів: „всі, що ще живуть, находяться в наших руках. Я приказав їм здаватися, але вони винереди мій приказ“. У зломанні останнього опорю німецької залоги відіграло величезну ролу летництво..

ІСТОРИЧНА СТІЧА. — Сцена з конференції в Касаблянці. Зліва направо: французький генерал Жіро, президент Рузвельт, генерал Де Гол і прем'єр Чорчил.

"СВОБОДА" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрим оголошувач хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожен зміну адреси платиться 10 центів.

3 Канади належить посылати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "СВОБОДА", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

3 ДАВНЬОЇ БУТИ — НІЩО

Поминки, які справляли своїми промовами, чи проклямаціями, Гітлер, Герінг і Геббельс, щоб таким чином відсвяткувати 10-ліття нацистської влади, мусіли відбитися справжнім відгомном по цілій Німеччині, а зате радістю і новою надією наповнили всі ті народи, що опинилися у нацистському ярмі. Бо всього можна було надіятися, але щоб нацистська бундучність спопеліла аж до цього ступня, важко було передбачити. Теж не можна було припустити, щоб уже тепер така „далекозора“ політика як Гітлера враз з його „геніяльною“ інтуїцією навіть у стратегії, мусіли шукати виправдань та мілітарні невдачі — аж у советській кампанії проти Фінляндії! Та ще казати, що Совети з розумом давали себе там гаратаги, щоб тим обдурити цілий світ, а в тому і Німеччину. Бо припустити, що так дійсно було. Так деж тоді ділась геніяльність, ясновидючість та інтуїція Гітлера?

Святкуючи 10-ліття нацистських осягів, пришлося отже Гітлерови звертатись до німецького народу за новими жертвами. Прийшлося втягати до дальших воєнних зусиль усіх чоловіків і жінок, від 16 років до 65, включно з замінними жінками. А це означає, що по всіх своїх перемогах і по підбиттю стільки народів і країв, приходиться отже нацистському режимови витягати ще останні резерви, щоб тільки вдержатись ще якийсь час при владі. Ставляючи до німецького народу ось ті нові вимоги, нацистські верховоди можуть в даному моменті „потішити“ цей нарід тільки тим, що краще згинути в такий спосіб, ніж в інший... Ось і все.

Гітлер далі живий свого головного аргументу: знову лякає світ комуністичною заразою. Колись ще могли люди над таким застанівляться, але не від часу, як Гітлер був у спілці з комуністичним режимом. Для світа комунізм це друга справа. І тепер люди далі не хочуть мати большевизм у своїй хаті. Не допускають його до себе тепер і будуть ще сильніше старатись не допустити його по війні. Та це, як сказано, друга справа. Гітлер і нацизм так себе повели, що поставили проти себе мало що не цілий світ. Німеччина, як пише бувший німецький генеральний консул в Нью-Йорку, стала найбільш геноцидною державою у світі. А до цього довів її нацистський режим. В ту біду вихав її нацизм. Якеж супроти цього може бути 10-ліття нацизму?

Якщо Гітлер, Геббельс і Герінг ще не втратили цілковито критичної спроможності, то вони мусять це все добачувати принаймні тепер, коли їхня ціла будова тріщить в цілій основі, коли їхня загальна неминуча. Значить, що сумно святкувала нацистська верхівка свій десятилітній ювілей. А те, що в той день, підчас самого їхнього святкування, літали над Берліном англійські літаки і скидали бомби є страшно іронією над цілим нацистичним режимом, бож ніхто інший, а сам Герінг, головний начальник німецької повітряної флотії, заповідав нераз бундучно, що ворожі літаки Берліна не досягнуть.

Хто Справді Править Британією?

Могло би здаватися, що за це не може бути сумніву, а тим менше питання, суперечки, чи дискусії. Адже Британія це край загального голосування. Там маси вибирають своїх правителів. Адже уряд Британії виходить з волі народу. Уряд Британії це демократія. Там народ має свободу: свободу віри, свободу слова, свободу організації. І все те в незвичайно великій мірі. Що більше, можна сказати, що ні один край у світі не має такої довгої традиції свободи. Ні в одному краю свобода не перетривала таких криз і все таки удержалася. Коли з рекордом Британії порівняти рекорд Франції, Німеччини, Росії, ба навіть Злучених Держав, то британська традиція все вийде з порівняння в найкращому світі.

А все таки в „Нью-Йорк Таймсі“ піднялася дискусія за те, хто є справжніми правителями Британії, і на це питання одну відповідь дає Гарольд Дж. Ласкі, професор Лондонського університету, а іншу відповідь, капітан Л. Д. Геменс, консервативний посол британського парламенту.

I.**Проф. Ласкі добачує в британській правлінні класу багатих власників.**

На думку професора Ласкі, британській традиції політичної свободи є тільки тоненькою поволокою, тоншою, ніж це загально приймається. Так, маси народні вибирають своїх правителів, каже проф. Ласкі, але їх вибирається споміж людей, котрі приймають засадничо ідею, що головні межі системи власності є частиною утвердженого порядку природи.

З цієї засади є два висновки. Перший висновок, що головні законодавство в суспільних і економічних справах не повинно переходити поза межі природної системи власності. Іншими словами, на пункти власності масам можна робити уступства, тут можна поправляти їх стан, але одно ін друге не повинно порушувати основної засади системи. І аби вдержати ці межі системи власності перед наступом іззовні, треба оставити всі життєві контролю державної влади в руках багатих класів або її представників. Отсі люди і являються справжніми правителями Британії по думці проф. Ласкі.

Очевидно на вироблення такої ситуації працювала довга

і складна історія Британії. Правляча класа Британії не проста річ. У цій класі злялялися інтереси, що видали зо себе три століття напруження і боротьби, підчас котрих пороблено різні союзи згідно з вимогами боротьби. Однак в теперішній фазі головні елементи цієї класи можна розпізнати з великою певністю.

Одним з чинників є стара аристократія, котрої влада опиралася передовсім на посідання землі. З цієї класи вишли такі родини, як: Сесіл, Стенлі й Чорчил, котрі, одно покоління за другим, причинилися до формування цілей державної влади. До цієї класи належать земельні власники в сільських округах, котрих потім ще і нині при допомозі церкви панують над британським селом. Іншим чинником є бізнесмени, котрі становлять невольні піраміду інтересів, на чолі котрої стоять фінансиста, великі корпорації, фабричні й торговельні. З ними стикається велика класа професіоналів, адвокатів, інженерів, лікарів, архітектів і вищих цивільних урядовців, котрі перебирають від багатської класи свої погляди про систему власності; чим більше успіху мають ці люди, тим більше переймаються вони філософією земельного власника й капіталіста, бож від підвладного прийняття тих наставлень залежить добробут класи професіоналів.

Правляча класа, — каже проф. Ласкі, — знаходить свій політичний вплив у Консервативній Партії. Завдяки цій партії правляча класа удержує владу над масами. Аби удержати делікатну капіталістичну демократію в рівновазі, ця партія мусить давати масам стільки, аби ці маси не вивернули рівновагі із споду, а рівночасно не давали масам стільки, аби це пошкодило привілеєм, звязаним з власністю. Вистарчає приглянутися складові Консервативної Партії в британській парламенті, каже Ласкі, аби побачити, що сущою ціллю її є захорона інтересів приватної власності над засобами продукції: адже 48 процентів цієї партії це директори публичних компаній; вони одні мають 1,800 посад директорів по різних важких економічних підприємствах: банкових, асекраційних, залізничних, корабельних, залізних, сталевих, будівляних, ткальних, електричних, вуглевих, нафтових, тютюнових, харчових, газетних і інших.

У подібний спосіб проф. Ласкі робить перегляд різних міністерств британського уряду, стараючись виказувати, що головний вплив у кожному з них мають представники багатської класи. Проф. Ласкі признає, що всі високі урядники стараються витрати теперішню війну, але він рівночасно підчеркує, що такі урядники думають про свою роботу категоріями, до яких вони звикли змажку, та що їм не можливо увити собі іншу систему, як систему приватної власності.

Навіть Партія Праці, на думку проф. Ласкі, не може вести консеквентно своєї політики за публичну власність кошальні, але мусить повинуватись політиці Консервативної Партії, аби вести війну, іншими словами вести війну за удержання системи власності.

Бритійські юніі знаходяться в подібному положенні: вони мусять здатись перед Консервативною Партією, бо інакше може легко прийти до фашизму, котрий означає знищення робітничих юнії. Тому юнії зреклись на час війни прада страйку, дистанци в заміну уступства, які щоправда дають робітникам певні права, але в основі не порушують власності промислу.

Свої аргументи проф. Ласкі підпирає ще фактами про повязані аристократичної класи з промисловцями, банкірами, тощо. В подібний спосіб з аристократією звязана адміністраційна класа. Він каже, що між найвищими урядниками Британії тільки один, Го Далтон, президент торговельної ради, соціаліст по переконанні, не є безпосередно звязаний з великим бізнесом. Від вибуху війни уряд заряджує залізницями, але в заряді нема ні одного представника Партії Праці. Робітничі партії в юнії не мають теж впливу на встановлювання цін. Всі головні становища в уряді: економічні, політичні й дипломатичні, лишаються в руках старої правлячої класи.

Британія щоправда робить певні суспільні реформи, але всі реформи не порушують, на думку проф. Ласкі, основ суспільної структури Британії. Через пресу й церкву багата класа держить у своїх руках народні маси.

Правлячій класі Британії проф. Ласкі признає зрозуміння правди, що тепер прийшов час робити чемні уступки розправам, вистоявали годинами наче на неоціній лекції, щоб не втратити ні одного слова, яке падало з його уст. Бо не часто доводилося нам слухати в один раз обидві виголошуваної людською наукою, блискучим юристом, безсідником цієї класи, що не признає дешевих способів вдаряти в сентимент, чи кидає ти пусті та голосні громи. Його спокійний, м'який, але рішучий голос мав у собі скоріший тембр церковного проповідника ніж професійного

Тепер прийшов час, який кидає новий виклик цій класі: на випадок перемоги над О-

ТА ВІЧНА БУДЕ ПАМ'ЯТЬ ПО ТОБІ...

(Д-р Володимир Старосольський).

Кімната розправ золочивського суду. Непривітні, люті скелі, малі вікна на висоті, яку годі досягти рукою, темні та вогкі вугли кошного монастирського ректорія. Реквізит так і надається, щоб вмістити серед нього це, що має звязок з обмеженням свободи, відповідальністю, проступком та каяттям. Деревяна поперечниця розмежує саяло на дві частини. У ясній, від вікон — суд, у другій — оточені в'язничною сторожею обвинувачені, а за ними притаїті рідня, злякані свідки та ряди цікавих.

Дві переділки — два окремі світи. Перший, що рішає про вартість людських вчинків, їх безпеку для держави, загрозивості для суспільності. Могучий, ідеальний, наділений владою та придеєм. А з ним віч-у-віч другий: безвартісний, принижений, злий та небезпечний. Судейська трибуна та лава обвинувачених.

На границі між ними стіла для оборонців: виразник життєвого компромісу між злочинною та карою. Для обвинувачених — промінь надії. Для цих, що задивлені в бездушні стрічки права — пружина людяности, вибачливости, зрозуміння.

Як приїздив зі Львова, щоб стати при столі оборонців — це були дні, коли саяла наповнялася до берегів цікавою публікою усіх трьох народностей, а прилежна кімната, у яку був вільний вхід для кожного, хто мав професійний звязок з судом, трицять від нас усіх, що заправлялися до адвокатського ремесла. Ми товпилися в дверях до салі розправ, вистоювали годинами наче на неоціній лекції, щоб не втратити ні одного слова, яке падало з його уст. Бо не часто доводилося нам слухати в один раз обидві виголошуваної людською наукою, блискучим юристом, безсідником цієї класи, що не признає дешевих способів вдаряти в сентимент, чи кидає ти пусті та голосні громи. Його спокійний, м'який, але рішучий голос мав у собі скоріший тембр церковного проповідника ніж професійного

сею, Обіднати Держави обійшли між свободами ще одну: звільнення від нужди. Перед багатістю класою Британії встає питання: чи потрапить вона принародитися до вимог цієї обіцяшки?

(Докінчення буде).

змагуна слова. А високу стать, легко пригнути в діл раменами та головою — наче під тягарем відповідальности свого важного обов'язку — вирізняло таке маркантне достоїнство, схопиме у кожному порусі, найдрібішим вчинку чи слові, що в наших очах робило його прямо усобиченням поваги адвокатської професії. Ми гляділи на нього з гордістю, наче рядовики на полководця, якого саме відзначають за вигру.

Не признавав дешевих оборонних способів, так часто вживаних його товаришами звання. Не ставив сенсаційних вєскісів, щоб одним махом надати актови оскарження вигляду чистої брехні. Не накладав на прокураторських свідків, ні не робив вразіння, що хоче ошоломлювати судів та лави присяглих знавців, яке на голову переставляє їхні Боронив у політичних процесах — і боронив цього, в що вірив ціле життя: в справедливості, право на вільне життя, людське достоїнство та гуманно вибачливість у місє звірячого відругу пімсти там, де незаконним вчинком кермували ідейні мотиви.

Боронив українських націоналістів — був у такій самій мірі неструдженим оборонцем у процесах КПЗУ, де на лаві обвинувачених засідали члени усіх трьох національностей довоєнної Польщі. Сам у молодості був революціонером — ціле життя остав вірним кланом української Соціалістичної Партії та її активним членом. Цінив та хотів боронити, цих, що ризували життям у підпольній боротьбі, знаючи добре причини, що пхають молодь до конфлікту з владою, суспільним ладом, правом. Спішив до них на поміч зі своїм знанням на кожне візвання — а найчастіше безінтересово.

Майже легодушний брак пошанівку для матеріальних дібр та гроша і малі зусилля, щоб їх осягнути, творили прямо легенди серед цих, що його знали. До цього ще було, що нелегально організації, хоч призначували для оборонців фонди, то вони поки дійшли на призначене місце закритими та крутими шляхами — корчилися нерідко до зєра...

Не зважаючи на його симпатії для усіх революційних рухів, Покійний перш за все був гідним сином свого народу, людяно сильною характеру та непроданих засад, по, виразно й по порядку — кожному категорію тих цінних річей. Ця справа забрала йому доволі багато часу; пройшли дві години, поки він спивав усе й підвів суму всьому своїмому маєткови. Почислявши все звільня, він прочитав остаточну цифру без голосу, тільки рухаючи безкровними, тонкими губами. Прочитав і мов одеревів, не зводячи очей із паперу. Ще раз прочитав, а потім стрібував вивонити наголос ту цифру, немов очам своїм не вірив, щоб це могла бути правда.

— Дві... двісті пая... десять тисяч, — прошептав він півголосом і широко витрішені очі впер неспорну в пусту просторінь перед собою, — двісті п'ятдесят тисяч, четверть мільона! Ну, а ніколи не думав, щоб аж стільки того було! Ніколи не надіявся! Ніколи не повірив, якби мені це хтось інший сказав! А тим часом... так, не інакше! Рахунок зовсім вірний, цифри не брешуть! Он вони як! Он на що вони зуби гостять!

(Дальше буде).

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

36)

О. Нестор іде й досі без ходоюї доріжж не може спізнати про ті сцени, що тоді відбулися в його помешканні. Йому прийшлося при всіх людях признатись, що його обкрадено, подати номери шадничих книжечок, суму готівки (не знаючи її докладно, він подав якнайменшу, кілька сот гульденів) і опис годинника. Він дрижав увесь час переселювання, вився й путався далеко гірше від злодія, котрий увидно божевня, що, крім чобіт, не вкрав нічого іншого. І справді, докладна ревізія в помешканні Цвяха не виказала ніякого сліду крадіжж, та проте його оповідання про сам факт той крадіжж було дуже фантастичне та не подібне до правди. Колиб вірити Цвяхови, то до крадіжж цих нещасних чобіт він прийшов зовсім випадково

і навіть невинно. Правда, він признався, що нічо лавив під вікна о. Нестора, й не міг вяснитися, чого там шукав. А, лавячи помід вікна, він нараз почув стук у ногу. Скрикнув, — і в тій хвилині якась фігура вискочила крізь відчинене вікно й, побачивши його у траві, шпурнула на нього чобітьми так, що мало йому запятакми ока не вибила. І Цвях із плачем показував величезний синяк від ока. Та всі, хто чув це його оповідання, замисці співчувти над такою його пригодою, тільки реготалися, вийт аж поклянав його по плечах і сказав:

— Ей, Цвяхе, Цвяхе! Та вже як берешся брехати, то хоч би шось дрібочку розумнішого видумав! Цвях дістав від жандарма, що дістав „до признання“, та

не признався ні до чого. Його завели до Львова, посадили до криміналу й засудили за цю крадіжж на півтора року в'язниці. Він відсидів своє й вернувся назад у село, та о. Несторови від цього ані раз не було лєкше. Шадничі книжечки пропали, як камінь у воді, готових грошей також не слідно було у Цвяхових руках, тільки годинник відпайшла львівська поліція в одного золотникаря, котрий кунив його, як старовину, в одного крамаря, а той знов мав його купити в якогось проїзнього пана в Чернівцях. Тут нитка уврлася, й о. Нестор із цілої цієї пригоди, крім матеріальної втрати, виніс ще й те пересвідчення, що злодуб собі нового ворога — Цвяха, чоловіка, котрий не має шо тратити і готов відважитись на всяке найогідніше діло.

Від часу цієї пригоди, а особливо від часу повороту Цвяха з криміналу в село, о. Нестор позаводив різні обєрежності, раз-у-раз видумували штуки, брався на різні способи, щоб перехитрити, ошукати та на хибну дорогу

звести сподіваних злодіїв. Він ненастанно переходував гроші в інші місця, ніколи не держав прикупі більших сум, мав кілька списів своїх цінних паперів і держав кожний список у іншому місці й то звичайно там, деб його найменше можна надіятися, позаводив різні секрети при замках шаф та шуфляд у комоді, одним словом — пропадав формальну, дуже складну стратегію проти фактивного ворога. Ця стратегія наповнювала його вбєгє старече існування, удержувала його мозок і нерви в неастанній руху й напруженню, хоча й не хоронила його грошей ніколи від пронизливих очей та хаччивих рук якогонебудь Гадниці. Кілька разів траплялося то Гадниці, то деякому іншому із слуг підглядати кривітки, де о. Нестор ховав гроші — звичайно невеличкі суми, кільканацять або кількадесят гульденів. Відомо, цих грошей о. Нестор у такім разі не находив уже у кривітки, крім моментальної прикромости, це не робило йому великої гризоти, і він ніколи зза тих грошей не робив крику,

не збивав бучі, боячись, зрадитись перед людьми, що має багато грошей, а не, менше того боячись на випадок відшукання злодія нажити собі в ньому нового ворога. Тільки один Деменюк, пару разів найшовши випадково такі кривітки з грішми в саду, мовчки відповів гроші о. Несторови, котрий так само мовчки зо стидомо приймав їх і переходував у інше безпечніше місце.

Все це пригадував тепер о. Нестор, то сидючи при вікні, то знов устаючи й укладаючи в голову сміливий плян, що йому робити, щоб огородити себе від якоїсь гіршої пригоди, котра — він чув це цілою душою — грозила йому від тих людей, що його оточували. „Треба зробити все, що можна! А поперед усього треба докладно обрахувати все, що маю. Адже це вже тепер не мої гроші! Це фундаційні гроші, котрими я завітую, тож мушу знати, чим я завітую і скільки від мене мають право жадати!“

Тепер уже ніяка забобонна тривога не спинала його від роблення обрахунку. Та проте

Розставивши все в порядку, о. Нестор узав аркуш паперу й почав списувати — старан-

Добре Діло пана Каньовського в Почаєві

Хто не чув про пана Каньовського. По всій Україні розказують собі люди про дивні та грубі жарту й сваволлю пана Каньовського. Та мало хто знає, що отой пан-гульвіса й розпусник на старість покаявся та викинув 5 мільйонів злотих, дуже грубі гроші, як на 18-те століття, на розбудову Лаври, славного монастиря, у Почаєві — українських Люрдах. Та не тільки дав 5 мільйонів злотих пан Каньовський на розбудову почаєвської Лаври, але й доставляв довгий час велике число своїх робітників до ірси при тій розбудові. Він побудував також василіанський монастир в Бучачі. Зробив це отой самий пан Каньовський, що то прехрасну, але нещасну Бондарівну застріли в рушницю, коли вона підмовилася стати іграшкою для того старого розпусника...

Жив пан Каньовський понад двісті років тому. Головним ослідком його було містечко Канів у Київщині, над річкою Россою. А Бондарівна жила в сусідньому містечку — в Богуславі. Отого веселого та розпусного пана-чудака прозвав український народ по назві містечка Канева — Каньовським. А в дійсності він називався Миколою Потоцьким. Походив із спольщеного українського роду. Жив в першій половині 18-го століття. А мав він свої маєтки не тільки в Канівщині. Мав і в околицях Почаєва, в Кремячечині. Мав маєтки і в полудневій Галичині. Хто хоче побачити, як пан Каньовський виглядав, то хай зайде до Успенського собору в Почаєві і там побачить на самих іконістасі образ пана Каньовського. На тім образі пан Каньовський стріляє з пістоля до свого візника.

Шкож то значить, що намалявано пана Каньовського у славний почаєвський собор та це й на самі іконістасі? Є переказ, що одного разу їхав собі пан Каньовський у кареті, та нараз сполохаєся коні, карета перевернулася і з неї випав і сам пан. І це так обурило пана Каньовського, що він виліз з карети, взяв пістоля, вимірив у свого візника та хотів застріляти його на місці. Та візник впа на коліна, звер-

нувся до Почаєвської Божої Матері й почав молитися в неї поміч. Пан Каньовський спустив курок пістоля раз, та не було вистрілу. Спустив другий раз, і знов не було стрілу. Прицілився третій раз, спустив курок і знов стрілу не було. І це так, мовляв, поділяло на старого пана-гульвісу, що він повірив у чудотворну силу Почаєвської Божої Матері, покаявся за свої погані вчинки, і від того часу присвятив великанську суму грошей на розбудову почаєвської Лаври. Саму гору, на якій знаходиться почаєвський монастир, за його гроші обкуто залізними штабами та попідумовувано, щоб не обсипалися її боки. Має та гора 39 с'яжнів заввишки. А на горі побудовано тоді величавий Успенський собор і братський корпус (палату).

Та пан Каньовський не був одним великим меценатом почаєвського монастиря. Почаєвський монастир набрав аж тоді великого значіння, коли у 1597 році подарувала йому пані Ганна Гойська славну ікону-образ Божої Матері. А дістала той образ пані Гойська від грецького митрополита Неофіта. Скоро пішла слава по всій Україні, що той образ має чудотворну силу. Пішла така слава по всій Україні, особливо від року 1672, коли то турки відступили від області Почаєва, не здобувши почаєвського монастиря. Переказе, що Почаїв оборонила Божя Матір. Кажуть, доявля Матері Б. над турецьким військом так налякала турків, що вони з страху відступили, хоч і мечами до неї вимахували. Та каже легенда, що один турок таки засягнув кінцем меча лице Божої Матері почаєвської, і тому й досі можна бачити два шрами на темному лиці Божої Матері на іконі. Про це й зложено загальною Україною пісню, знану по цілій Україні, що починається словами: «Ой, зійшла зоря та вечірова, над Почаєвом стала, виступало турецьке військо, мов та темная хмара». А кінчитьсь словами: «Ой, як виїшла Божая Матір, та й на хресті стала, кулі вердела, турків вбивала, монастир рятувала». Та це не одинока легенда про чудотворну силу славної почаєвської ікони. Інші славі чуда можна вчитати з образів, що в Успенському соборі. На кольонах собору є 21 картина з чудами доконаними іконою Божої Матері почаєвської, а картина з паном Каньовським, як вже згадано, на іконістасі. Ті картини мають велику цінність, бо представляють осіб з минулих віків у місцевих народних убраннях.

Та й глядіть український народ на Почаїв цілими віками — як на славе чудотворне місце. Подібну славу має місцевість Люрди у Франції. Люрди славі особливо сім'яною силою Божої Матері. І картини в Успенському соборі представляють почаєвську Божу Матір, між іншим, як уздирительку.

Та Вічна Буде Память по Тобі...

(Докінчене з сторони 2-гої)
що робило його особу шанованою у всіх таборах, серед людей ріжних поглядів, ідей та політичної приналежности. Одні звали його мрійником-ідеалістом, другі нерезальним науковцем. Але всі погоджувались, що був людиною на ідейній, важній службі українського народу та так небудною, особливої культури, що з нею числялись та шанували навіть у польському державному суді!

Я бачила багато разів, як після розправи, чи на перерві суді, які теж жили у тривозі перед перенесенням чи втрапою хліба за якийнебудь вияв невольничих політичних симпатій, і з правила держали себе у недоступній віддалі а часто й легковажно до наших адвокатів — підходили до Покійного, стискали йому руку та притишеним голосом, чи розглядаючись довкруги, давали признання за оборонну поведінку.

Як найшла большевицька наваля на галицьку землю — перші вістки голосили, що доктора Старосольського з ріднею вивезли на Сибір. «За що?» — кричало у мене безсильне обурення. Ставали перед моїми очима ось ті довіряні люди обвинувачених комуністів, яких Покійний боронив наче рідних дітей і я даремно ставала собі питання, чому не прийшли вони його ратувати тоді, коли їхні ролі змінились!

«Д-р Старосольський живе в пастухом на Сибірі. Між дикими тубільцями, серед прокази, нехлїюства, у голоді та холоді вічнече паршивих верблюдів» — читала я тут у газеті. Жаль і безсильність до-

ходили у мене до зеніту. Хто? Ворог народу? Капіталіст? Як бачила на власні очі як поспішно накривав того вилинялий одяг, а майже до білого вентері шви нагортки ставали мені перед очима та втворювались наче живі, викидуючи зі себе слова протесту. Крім книжок — не мав ніякого майна, і дружина та діти працювали поза хатою, щоб вдержати життя на найскромнішому його поземі!

Потім ще розпучливий крик ратунку від дружини Покійного. «Голод, нужда, недуга. Поможіть! Пробую цю дорогу, як людина з ножем на горлі!» — Ми жили тут безрадіні. Вони не вдержали...

На замерзлім сибірським степі, під похоронний марш азійського рознузданого віхру виролася могила Людини. Обдертої з усього чоловічого достоїнства — прижиною їм немов найтяжчий злочинець. Такої, що заслужила на почесне місце у гробниці української науки і культури та ціле життя стояла у першому ряду оборонців цих ідей та цінностей, що на них має вирости новий світ, вільний для всіх, ліпший та краший.

Не знаємо місця, куди слати Тобі наш посмертний поклін. Може й сліду нема, де спочило замучене тіло... Може Своєю могли розтрутали верблюдів, чи рознесли азійські пастухи у дикім танку наруги над людським достоїнством та цим усім, що вічне і незнищенне — а проте немічне у стрічі з варварством та насиллям... Та щоб не сталося з Твоїми тлінними останками — вічна буде пам'ять по Тобі на рідній, українській землі!

Клавдія Олесницька.

Знаходиться Почаїв у кремячечині повіті на Волині, тільки сім кілометрів від бушної австрійської границі Галичини. Саме містечко мало щось півтретя тисячі мешканців, переважно українців і жидів. А губиться слава почаєвського монастиря у сирій старині. Збудовано перший невеликий монастир там ще десь так у 13 столітті. Дали почини тому монастиреві, здається, ті чинці-монахи, що втікли з Києва, коли татари зруйнували Київ у 1240 році.

Легенди, якими окутаний Почаїв, мають велику творчопоестичну вартість, Убогий той народ, що не має таких легенд. То власне прагнення людської душі зрозуміти все чуже, ту силу, що все творить та всім опікується, зроджує і такі легенди, як про почаєвську Божу Матір з чорним обличчям та двома шрамами на лиці.

(О. Івах в „Українськім Голосі“).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ДО СТАТТІ ПРО ДІТОЧІЙ ПАРАЛІЖ І УРОДИНИ ПРЕЗИДЕНТА.

Прочитав я в нашій „Свободі“ про день 30 січня, в якому припадають уродини нашого президента Франкліна Д. Рузвельта. Думаю, що цілий світ, що цінить свободу, згадає в той день нашого президента добрим і ширим словом. А зокрема згадає президента повенелений український народ, що надіється, що наша перемога означатиме теж і визволення України. Ми, американські українці, маємо отже дві причини радіти уродинами президента. Але ту радість виявимо найкраще тоді, коли відсвяткуємо ті уродини в такий спосіб, як святкує їх краща частина нашого краю, себ-то жертвами на боротьбу з діточим параліжем. Це така гарна гуманітарна ціль, що бере кожного аз серце. Значить, що кожний патріотичний американський громадянин, що хотів би згадати президента в день його уродин добрим словом, має тепер нагоду замістити телеграми — вислати президентові листа з долларом, чи більше, на Фонд Боротьби з Дітячим Параліжем. Вірю, що багато наших українців так зробить. Але іде мені про те, щоб і президент, чи хто там у Вашингтоні, що тим ділом займається, теж знав, що й американці українського роду започатковане нашим президентом діло щиро полюбляють. І мені здається, що було б добре, коли хто посилає ось таку жертву, підписав, що він є американцем з українського роду. Я думаю, що наш народ патріотичний і сповняє свої обов'язки супроти Америки чесько й гідно. Але проти нас іде ще далі ворожа пропаганда, яка хотіла б надавити усіх тих, що хотіли б обзвятись за український народ в Європі й домагатись для України самостійності, як того домагаються інші краї. Ось та пропаганда представляє нас такими, що не дуже дбають за Америку. Ось тому і треба, на мою думку, дбати, щоб де це можливо якнайбільше американців знали, що ми даємо Америці та що для неї робимо. Тому і не зашкодило б навіть у такій справі як жертва на-

боротьбу з діточим параліжем не тільки саму справу щиро й добре поперти, але теж і по-добити, щоб було видно, що ми про всі ті справи не забуваємо. Дбають інші народи про такі „кредити“, то й нам нема потреби того зркатись. А чим більше будуть про нас чути як про патріотичних американців, тим легше буде нам боронити тут права українського народу на вільне й самостійне життя. А боронити прийдесть!

ПРЕСОВА КОНФЕРЕНЦІЯ. — Президент Рузвелт і прем'єр Чорчил розказують газетярям на травнику коло вілли в Касаблянці про доспехи своєї конференції.

Німеччина під Нацїстами

Докладний малюнок того, що зробила війна нацистичній Німеччині з того часу, як почалась бої на східному фронті, дає книжка Говарда К. Смита — ОСТАННІЙ ПОТЯГ З БЕРЛІНА. Автор тої книжки — репортер компанії „Колумбія Бродкестінг Систем“ — був останнім американським кореспондентом, що залишив Німеччину та перейшов до Швейцарії 7. грудня 1941 року.

Дні 9. жовтня 1941 року Смит чув, як Отто Дітріх, гітлерівий начальник преси, по повороті до Берліна заявив про цілковите знищення російських армій. Німецька мораль тоді досягла вершка. Але коли люди побачили, що міністер пропаганди їх дурив щодо успіхів, мораль „впала до чорної безодні, з якої ніщо не може її підняти, хіба цілковита, остаточна, рішуча воєнна перемога у війні“.

Пять місяців війни в Росії, як каже автор, забрали у німецького населення чотири п'ятих тижденового хайка. Не тому, що нацисти офіційно зменшили пайки, а просто тому, що менше доставлялося м'яса до крамниць та ресторанів. Вже на той час, як автор книжки залишив Німеччину, населення терпіло від недоживлювання. Цивільні шпиталі були переповнені; довші години праці та менша заробітна плата утруднювали ще більше життя. Продукція в деяких індустріях окупованих країн впала аж на 50 відсотків з причини поганого відживлювання та загальної деморалізації. Наприклад, продукція локомотивів у всіх контрольованих німцями фабриках окупованих країн — Франції, Бельгії — та в самій Німеччині, впала до 1,400 на рік. За перші шість місяців війни з Росією німці втратили

біля 4,000 локомотивів, а це є трьохрічна продукція. Як думає Г. Смит, нацистична влада не задовольняє потреби нових 90 відсотків німецького населення. В 1933 році, коли Гітлер прийшов до влади, він мав тісні зв'язки з великою кількістю населення: з багатими і середніми класами та з малою, дуже малою, частиною робітництва. Але з року в рік, як він будував свою армію, його зв'язки з народом ослабувалися. Розкодження між Гітлером та народом все збільшувалося, війна поширила його, а російська війна поглибила безодню.

Крок за кроком нацисти звели свою середню класу на нівець. Нарід тепер розуміє, що це не є революція, а відступ; не соціялізм, але форма капіталізму, що охороняє становище багатих. Великі багаті мають таку охорону, якої ні одна інша держава не знала, і то в той час, як дрібні промисловці і торговці зникли як мухи.

Три окремі групи ставили все більшу опозицію нацистам. Перша — комуністи, числом правдоподібно не більше п'ятих тисяч, які є незорганізовані, незброєні та значно патікані долею своїх активних товаришів. Друга — церква, особливо католицька церква, бо „релігія вкорінилась глибоко в свідомості значно більшої кількості людей ніж майже кожна політична віра, яка виникла за останні століття“. Третю групу недовольних, можливих повстанців, складає консервативна каста пруських мілітаристів.

Однак німецький народ не повстане, а хіба повстане аж тоді, як буде мати за що підняти повстання. Хіба аж тоді, як ми йому запропонуємо участь в по-воєнній світі. Без того, перестерігає автор, ми не можемо радіяти на те, що він перейде на наш бік. Г. Смит вимагає, щоб наші цілі війни стали відомими, по можливості певно і ясно, не тільки нашому народові, але і німецькому. Як ми того не зробимо, він думає, що війна не потрібна протягнеться довше і що німці будуть битися, перенигнати почуттям людей, які крім свого життя не мають що втратити. — (ФЛІС).

ВСТУПАЙТЕ В ЧЛЕНИ УКРАїнського НАРОДНОГО СОЮЗУ, А ТИМ САМИМ СТАВИТЕ СПІВ-ВЛАСНИКОМ ШІСТЬ МІЛІОНОВОГО МАЄТКУ ЦЕГО ОРГАНІЗАЦІ

С. Скородинський, Петроп, Л. Ай.

3 ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ФІЛІАДЕЛЬФІЯ, ПА.

За наших воєнків.
В українській католицькій катедрі відправлено в неділю 24. січня Службу Божу за наших любих воєнків, що служать в американській армії: Щоб шчасливо перебули війну і здорові повернули домів. При тому пошановано пам'ять тих, що покладали за край своє життя. По відправі відбувся в парохіальній галі спільний обід, приладжений членками Клубу Воєнних Матерей і Жінок. До столів заісло велике число гостей і воєнних матерей. Усіх їх привітала пані Юлія Бурак, предсідниця Клубу. В часі обїду промовляла ріжні пані, а то: Олена Штогрин, Ольга Фостик, Ірина Волянська, Вікторія Рутецька, Марія Горохівська, Анна Бойко, Павлина Понамаренко, Ангеліна Рій і Раньєвська. По тих гарних промовах присутні зложили на внесення пані Олені Штогрин \$63. Збіркою заїнались пані: Марія Бабяк і Оксана Стасюк. Збірку розділено ось так: \$25 на Вор Чест для Ю.О. Касієрка Клубу, пані Л. Пеленська, передала ту суму до Комітету Вор Чест на руки п. М. Дармограя. По відтрученню деяких видатків остало \$26 для закупіння святочних дарунків для воєнків на Різдвяні Свята. Ось ті дарунки вислали, а тепер одержуємо від воєнків дуже сердечні подяки. Три такі подяки: від лютенанта Тараса Рибачека, В. Шманди і П. Курка залуцаємо з дописом до „Свободи“. З листів видно, як наші воєнки вдоволені тим, що за них пам'ятаємо.

Оксана Стасюк, секр.

В КОЖНІЙ УКРАїнській ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА“

SLAP THAT JAP!

ЗБОРНІ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ
БРІДЖПОРТ, КОНН. — Тов. Українська Ст. нд. 59, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбулись в неділю 7. лютого, в галі церковній, 34 Біч уа., в годині 2:30 пополудні. Взявемо всіх членів, щоб прийшли точно на час. Тих членів, котрі все спіняються з вкладками; просимо платити свої вклади на час, щоб секретар вас не суспендував, бо тепер не можливо їздити по хатах, через брак газоліну. — М. Галькевич, секр.

ВУНСКОК, Р. АЙ. — Тов. ім. Ю. Франка, нд. 241, повідомляє всіх своїх членів, що місячні збори відбулись 6. лютого, в годині 7. вечір, у церковній галі при Гаріс Еас. Обов'язком кожного члена є бути в цих зборах, бо маємо важні справи до уладження. Уряд на рік 1941 вибрано такий: Стефан Бардачевський, предс.; Михайло Камфойк, заст.; Франко Камфойк, кас.; Василь Лішка, заст.; Данило Лужинк, фрзсекр.; Стефан Бордженський, фінсекр.; Павло Кічак, Корнело Фіршик, М. Камфойк, контр. ком.; Стефан Пригарський, Петро Стрик, надз. херік; Михайло Шеньгор (прапорник), В. Барилук, дверник.

МОНВІЛ, Р. АЙ. — Місячні збори Тов. ім. М. Драгоманова, нд. 181, відбулись в суботу, 6. лютого, в годині 4. пополудні, в У. Н. Домі на Комплій Гал. Обов'язком всіх членів є прийти на означений час. — Юрій Євчук, предс.; Павло Тишак, кас.; Петро Черкас, секр.

БОФАЛО, Н. Й. — Тов. Укр. Соціялістичн. Клуб, повідомляє своїх членів, що новий уряд на 1943 р. є такий: Микола Гнатик, предс.; Т. Заїцький, заст.; Іван Грудак, кас.; С. Верниський, заст.; Іван Почолак, секр.; Т. Гарував, заст.; С. Варів, Лія Вах, заст.; до хоріх: А. Корпан, Л. Миздан, до фані: М. Шафран, С. Верниський; контр.; Ів. Гришковал, Л. Вах; полісеім: Ст. Лещинич; марш; Т. Костельний. Збори будуть відбуватись в першій виторі по першій, в год. 7:30. — С. Варів, секр.

Випродаж Книжок

ІСТОРИЧНІ, СЕНЗАЦІЙНІ І ВОЄННІ Оповідання,

Вибір творів Ю. Федьковича. Брош.	\$. 40
Кобилівська О. За ситуаційми. Поезія.	\$. 50
Філіпчак Іван: Іванко Бердзалин. Іст. повість з XII віку	\$. 50
Недів Іван: Кайдашева сім'я. Новий. Опр.	\$. 1.25
Леонтович Р.: На про. Поезія з української старини	\$. 50
Білозерський О. П.: На передолі. Іст. повість. Часть 1 і 2. Брош.	\$. 1.00
Будзинський В.: Нерозлучні. Оповідання з другої половини XVII століття. Часть 1 і 2	\$. 80
Чайковський А.: Перед зримом. Історичне оповідання	\$. 50
Гоман Б.: Прокляті часи	\$. 20
Бірач І.: Проти закону. Поезія на глі подій 12. віку	\$. 50
Короленко В.: Серед лихих людей. Поезія	\$. 50
Ткачук В.: Сині чічки. Нарис	\$. 40
Захаревич Ф.: Хлопська дітина. Поезія	\$. 40
Годульєв М.: Рік грози і налії 1914	\$. 50
Косач Ю.: Тринідадта чета. Оповідання	\$. 50
Кувшинський Р.: У зорах Бесіду. Поезія з стрілецького життя. Бр.	\$. 1.00
Ніколюк О. Дрібні. Поезія. Перекл. з російського. Часть 1 і 2. Опр.	\$. 2.50
Майрик Г.: Голець. Оповідання. Опр.	\$. 1.50
Салітський А.: Любарський. Сімейна хроніка. Опр.	\$. 1.50
Чайковський А.: Відчайнік. Оповід. з козацької давнини. Брош.	\$. 1.00
Шенеченко Т.: Гайдакиши з порт. автора і ілюстраціями. Брош.	\$. 50
Крушельницький А.: Змагання. Поезія. Брош.	\$. 1.00
Антонівич В.: Коротка Історія Козацьчини з ілюстраціями і картою України. Брош.	\$. 65
Юлій Берг: Чорна Індія, на українську мову переклав Мирослав Каїлій. Опр.	\$. 1.50
Гаруляк Ілляко: Тернистим шляхом	\$. 30
Син Українці. Історична повість у трьох частях з ілюстраціями і малюю. Брош.	\$. 1.25
Іван Бугера: Українське Весілля на Лимківщині	\$. 40
Остан Місевич: Український Весілляний Обряд у Бойківщині	\$. 60
Юліан Тарнович: Ілюстрована Історія Лемківщини	\$. 1.00
Великий Соник з Нумерами. Брош.	\$. 40
Мілоні Синь. Український Соник. На підставі Халдейських, Єгипетських та Перських джерел. Без нумерів. Брош.	\$. 60
Шухевич Степан: Прікни то сміх. Воєнні оповідання	\$. 85
Польнич Б.: Кімнати з одним входом. Сензаційна повість	\$. 50
Польнич Б.: Товариші успіху. Сензаційна повість	\$. 40
Радич Василь: Максим Зеланці. Історичний роман з передмовою М. Годульєва. В двох томах. Брош.	\$. 2.50
Гуринський П. І.: Під прапором Хмельницького. Історичне оповідання з передмовою М. Годульєва. Опр.	\$. 75
Гуринський В.: Гречинці. Історична повість	\$. 50
Острівський В.: За грошем. Оповідання	\$. 50
Годульєв Микола: За український Львів. Епізоди боротьби XII—XVIII в.	\$. 25
Годульєв Микола: Гей, видно село. Нарис. Опр.	\$. 75
Влодек Л.: Бен-Гур. Поезія з часів Ієсуа Христа. Опр.	\$. 1.25
Гашек Ярослав: Пригоди доброго воика Швейка в Світовій Війні. (Швейк на фронті). Авторизований переклад з чеського	\$. 90
Гашек Ярослав: Пригоди доброго воика Швейка в Світовій Війні. (Швейк в Замілку)	\$. 90
Гоман Б.: Прокляті часи. В книжечці два оповідання, що ситують соживати в недавній часі трог. війни на Україні. Оповідання „Аж там“ більш вражаче змістом	\$. 20
Гребінка Е.: Чайковський. Історична повість. Опр.	\$. 1.25
Гриченко Б.: Сонячний промінь. Поезія	\$. 65
Георг Л.: Спомини з сербського фронту. Динні пригоди австрійсько-то воика	\$. 35
Деражні М.: В младах. Поезія	\$. 40
Деражні В.: Софія вибрав. Історична повість з часів візантійського царства. Переклав М. Фірак. Опр.	\$. 1.25

* УВАГА: З причини малої кількості примірників, просимо замовляти тільки ці книжки, що є подані у повнішим оголошенні.

Замовлення разом з належитістю слати до:

„СВОБОДА“
P. O. Box 346 Jersey City, N. J.

Проф. Микола Чубатий.

Духове Життя Українського Народу по Першій Світовій Війні

(Картини нової історії українського народу).

28)

13. Виховання та шкільництво. а) Виховання та шкільництво в Східній Україні.

Револуція 1917 р. застала в Україні на сто відсотків російське шкільництво мовою та духом. Усе шкільництво було там з дуже незнаними військами в руках москалів найчорнішої реакції, засадничих ворогів українства як такого. Шкільництво України, нижче та середне, підлягало трьом шкільним кураторам в Києві, Харкові та Одесі; три університети в тих самих містах підлягали прямо міністрові освіти в Петрограді.

Відродження української нації під подумом революції в Росії відразу заактуалізувало справу українзації шкільництва, одначе перевести це гігантське діло було не під силу першому Генеральному Секретаря Стєшенка з браку двох фундаментальних річей кожної виховної установи, а саме, з браку українського вчителя та українського підручника. При усій хаотичності, повній одначе національного ентузіазму, на місцях всюди, де були до того пригоди обставини, особливо українські вчителі, там школа відразу переходила на українську мову в цілості або в часті.

Про українзацію російських гімназій навіть не можна було мріяти, тому тільки в Києві зразу повсталла перша українська гімназія ім. Тараса Шевченка (1917), а згодом друга ім. Кирило-Методієвського Братства. Катастрофальний брак українських вчителів мав розв'язати оснований зараз в Києві Український Народний Університет та численні курси українознавства по всій Україні. Український Народний Університет в Києві став основою для Українського Державного Університету відкритого вже за германату. За германату відкрито теж другий український державний університет в Кам'яніцкі Подільській та зроблено початок для оснований університету в Плтаві.

Дібратися до російських університетів було важко прямо з браку українських належних кваліфікованих кандидатів на професорів, тому при тих державних університетах покладано тільки до жити кафедри україністики — історії та літератури. На чолі давних шкільних округ стали тепер українські шкільні комісари.

З кінцем 1917 року українське міністерство освіти приступило до укладу цілого шкільного виховного плану в Україні. В основу прийнято схему модної тоді в Європі так званої одної трудової школи, яка зрештою є переводжена в теж американській виховній системі. При одній трудовій школі все шкільництво від найнижчого до університету має творити одну цілість з трьома ступнями: початкової 8-літньої школи, для мас та колегії (в амер. гай'скул і джуніор каледж) як приготівки до найвищого шкільництва — до університетів чи високих технічних шкіл. Побіч той системи намічено теж низку професійних шкіл, нижчих, як другий відділ нижчої початкової школи (по 4 роках науки), та середніх, опертих на повній

початкової школі, по 8 роках науки. Большевицька окупація України не дозволила перевести цей план в життя. Як уся большевицька культура на Україні мала бути тільки формою (мовою) українська, натомість змістом комуністична — чужа, а згодом такі російська, то це в першій мірі примінено до виховної справи та шкільництва взагалі. Цейним заложенням українського шкільництва в Радянській Україні, як його розумів Перший Народний Комісар Освіти Гринько, було соціальне виховання. Большевицьке виховання по його думці — має розвинути всесторонню людину пролетарського світогляду, яка умілаб так порадкувати своє життя, щоб ним практично дійшла до комуністичного громадянства. З цього погляду школа стала всеціло на услуги політичної партії комуністів, вона мала стати зброєю в руках комуністів повалити старий пережитий світ людей давного світогляду. На старих большевицьких, так само як всі прихильники тоталітарних світоглядів, не кладають, вони ставлять ставки тільки на молодь, підховану в їх дусі.

Тому ні нижча, ні середня, ні університетська школа не має там шукати правди, бож та правда вже є готова, відкрита давно — це є непомилна наука Маркса і всякі досліди дитини чи вченого професора мусять доходити тільки до той комуністичної правди і виходити тільки зі заложення історичного матеріалізму, догми комуністичного світогляду. Тому тепер над виховною системою большевицької України намагає не тільки Комісар Народної Освіти (наркомос) та його рада „Укрголовпрофос“, але також і передові комуністична партія, оком та ухоло комуністичного ладу. Коли ж узглядаємо, що хоч до 1924 року Україна формально була самостійною державою, то Комуністична Партія Большевиків України відразу підлягала Москві, отже через неї пролетарське сумління України доставало натхнення з Москви і стало відразу переводити свої реформи також в ділянці виховання, для своїх цілей „старшого русского брата“. Наркомос не раз сам мусів борикатися з тими укритими силами, що доставали таке натхнення з півночі.

Национальні здобутки революції 1917 року на Україні всеж таки були надто великі та огурили за широку маси народу, щоб відразу можна було вернути до царського єдиного неділимства; це треба було робити поступенно. А першим ступнем було завести в шкільну систему України повний хаос. У Росії комуністичний комісар народної освіти Дунацький прийняв поступову засаду одної трудової школи для москвичів, хоч її те в Росії з приходом большевиків не було, натомість в Україні, де вона вже була опрацьована, її комісар Гринько відкинув та завів якусь шкільну систему, радше тільки професійного виховання, з ріжкими дуже хаотичними ступнями. У червоній Росії комісар Дунацький лишив давнім російським університетам

краще платних становщи, державні і Польща. Український характер шкільництва старалися де зберігати осильки де було можливе при постійним вимуванні комуністичної партії в Україні, вже відновлено російськими комуністами наркомос Гринько і Скрипник, оба українці. Другий планував навіть побільшити число українських шкіл особливо для дівочих вихованих робітництви Дообасу, одначе саме сталочи в обороні українського характеру України та заступаючись за українське селянство проти його виголоджування згинув той старик большевик та один із творців Радянського Союзу трагічною смертю. Від того часу справа української школи та виховання пішла бистро в долину.

(Далше буде).

ВСТУПАЙТЕ ГРОМАДНО В ЧЛЕНИ УКРАїнського НАРОДНОГО СОЮЗУ.

EVERYBODY IN WAR BONDS

ПОСМЕРТНА ШТАККА

Дня 22 січня 1943 помер у 63 році **ПАВЛО ТЕРЕНЯК** член Тов. У. Н. Союзу пів. 297 в Дніпрої, Міш.
Почивлий походив із села Либихора, повіт Турка, Західна Україна. До У. Н. Союзу і відразу вступив в 1917 році. Був одним з основиливі відділу. Займав уряд доглядача хорів, давав по можливості на народні цілі. Похорон відбувся 26 січня в українській церкві, чергові при участі рідних, зарубіжних і класів відділу. Поховано у скютку ім. Маріо, дочці Катерину, Альну, Марію, Ольгу, Сильві Олександрівну Григорів, котрий є при американській військ., та Юлію. — В. В. П. П. Петро Кісея, секр.

ВАСИЛЬ ПРИШЛЯК
ВИБІВНИК І ПРОДАВЕЦЬ МЕБЛІВ
"GRANT CIRCLE UPHOLSTERY CO., Inc."
2469 WEBSTER AVENUE Near 188th St. BRONX, N. Y.
Має на складі РІЖНІ МЕБЛІ доброї якості, по дешевій ціні.
Telephone: Fordham 5-4666.

\$150.00 ЦІЛИЙ ПОХОРОН
і вище
ОБСЛУГОВУЄМО В ПЕРТ АМБОЙ І ОКОЛИЦІ
KANAI KAIN FUNERAL HOME
433 STATE STREET, PERTH AMBOY, N. J.
Phone: Perth Amboy 4-4668

ДЛЯ ПІЗНАННЯ УКРАїНИ В ЧАС ВЕЛИКИХ СУСПІЛЬНИХ ПЕРЕВОРОТІВ
нема кращої книжки, як історія самостійної української козацької республіки
Відомого ЮРІЯ ВЕРНАДСЬКОГО, професора історії в Єліському університеті, під нагол.:
ВОНДАН
HETMAN OF UKRAINE
150 СТОРІН. ПОРТРЕТИ І ІЛЮСТРАЦІЇ. ЦІНА \$2.50
ДЛЯ ЗАМОВЛЕННЯ ШЛІТЬ ЦЕЙ КУПОН:
"СВОБОДА," P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.
Посилаю ось тут _____ доларів моні-ордером (чеком) і прошу вислати мені _____ примірників книжки: **ВОНДАН**, Hetman of Ukraine.
Імя _____
Адрес _____
Місто _____ Стрет _____

МИРОН ЛИТВИН І СИН
УКРАїнські ПОГРЕБНИКИ
Обслуга щира і чесна
383 MORRIS AVENUE, cor. Springfield Ave. NEWARK, N. J.
Phone: ESsex 3-5347

ДРУКАРНЯ „СВОБОДИ“
Виконує дешево в українській і англійській мовах ріжні друкарські роботи, як:
ЖУРНАЛИ; СТАТУТИ; ПЛАТНІЧІ КНИЖЕЧКИ; ПОЧТОВІ КАРТКИ; РОЗКІДКИ; КОВЕРТИ; СВЯТОЧНІ КОВЕРТИ ЯК НА РІЗДВО, ВЕЛИКДЕНЬ і інші; ЛИСТИ; ТИКЕТИ НА РІЖНІ ПІДПРИЄМСТВА; АГЛІКАЦІЇ ДЛЯ ТОВАРИСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ; ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ; БЕНКЕТОВІ ЗАПРОШЕННЯ; ДРУКИ ДЛЯ ПРИВАТНИХ ОСІБ; ДРУКИ ДЛЯ РІЖНИХ ПРОФЕСІЙ І БІЗНЕСМЕНІВ.
Замовлення виконуємо якнайкраще і найшвидше!
ВІДІЛИ У. Н. С. ПОВИННІ ЗАМОВЛЯТИ ПОТРІБНІ ІМ ДРУКИ У „СВОБОДИ“
ЗАМОВЛЕННЯ СЛАТИ НА АДРЕСУ:
"СВОБОДА"
81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ІВАН БУНЬКО
УКРАїнський ПОГРЕБНИК
заряджує погребами по ціні так низькій як \$150.
ОБСЛУГА НАЙКРАЩА.
JOHN BUNKO
Licensed Undertaker & Embalmer
437 E. 8th ST., NEW YORK CITY.
Dignified funerals as low as \$150.
Telephone: GRamercy 7-7661

ПЕРШИЙ УКРАїнський ПОГРЕБНИК
НА ФІЛІАДЕЛФІО І ОКОЛИЦІ
МИХАЙЛО НАСЕВИЧ
COR. FRANKLIN & BROWN STS., PHILADELPHIA, PA.
Tel. Market 1320.
ОБСЛУГА В ДЕНЬ І В НОЧІ

ПЕТРО ПРЄМА
УКРАїнський ПОГРЕБНИК
Занімась похороном в БРОУН, БРОУКЛІН, НЬЮ ЙОРК І ОКОЛИЦЯХ
129 EAST 7th STREET, NEW YORK, N. Y.
Tel.: ORchard 4-2568
BRANCH OFFICE & CHAPEL:
707 Prospect Avenue, (cor. E. 155 St.) BRONX, N. Y.
Tel.: MEtrose 5-6577

ВІДЗНАЧЕННЯ ТАЙРОНА ПАВЕРА. — Бувший фільмовий актор, Тайрон Павер, добуває тепер славу на іншому полі — в американській маринарці. Бачимо як дістає відзначення за знамениту воєнну службу.

ТАРЗАН, ч. 709. Кровопролиття.

709

"THOSE WHO CAN'T HELP TO GET FOOD DON'T DESERVE TO LIVE," JAGGER GROWLED; "AND THE BRAT DIES FIRST!"

709

AS HE RAISED HIS CLUB, MRS. DALBIN SCREAMED AND HUGGED HER BABY CLOSE. THEN MOTHER-LOVE OVERCAME HER TERROR!

709

SHE PUT THE BABY DOWN GENTLY, THEN SPRANG AT THE VILLAIN LIKE A LIONESS DEFENDING HER YOUNG.
Вона поклала дитину ніжно на землю, а потім скочила на Джегера, як левця в обороні своїх молодих.

709

AT THE SAME MOMENT A MAN DIVED AT JAGGER— HE FELL AND THE CLUB CRASHED ON THE WOMAN'S HEAD.
У тій хвилі один чоловік кинувся до Джегера... Він упав, а його палка вдарила жінку по голові.

„Ті, що не можуть помагати роздобувати поживу, не заслужують на те, аби жити“. Джегер заревів. „І цей дітвак гине перший“.

Як він підняв свою палку, пані Далбін скрикнула й притиснула своє немовля до свого тіла. Потім матірня любов перемогла страх.

Вона поклала дитину ніжно на землю, а потім скочила на Джегера, як левця в обороні своїх молодих.

У тій хвилі один чоловік кинувся до Джегера... Він упав, а його палка вдарила жінку по голові.